

מתניתין

אבל אם חישב בשעת שחיטה לזרוק דמו למחר, או לזרוק מקצת דמו⁽¹⁵⁾ למחר.⁽¹⁶⁾ וכן אם חישב להקטיר אימוריו למחר או מקצת אימוריו למחר. או אם חישב בזבח שדינו להיאכל ליום אחד [כגון תודה, חטאת ואשם] לאכול בשרו למחר או כזית⁽¹⁷⁾ מבשרו למחר, או לאכול כזית מעור האליה למחר, הרי הקרבן פיגול, וחייבין עליו כרת באכילתו, אף אם אכלו לבסוף בזמנו.⁽¹⁸⁾

גמרא

סברוה כי עור האליה כאליה דמי. וכשם שלענין כח-א

השוחט⁽¹⁴⁾ את הזבח שדינו להיות נאכל, וחישב בשעת שחיטה לזרוק דמו בחוץ, או מקצת דמו בחוץ, וכן השוחט במחשבה להקטיר אימוריו בחוץ או מקצת אימוריו בחוץ, או שחיב לאכול בשרו בחוץ או כזית מבשרו בחוץ, או שחיב לאכול כזית מעור האליה [שנחשב כבשר] בחוץ — פסול הקרבן, ואין בו כרת באכילתו, אף אם אכלו בחוץ. והטעם, משום שאין הזבח נעשה פיגול אלא במחשבת אכילה או מחשבת זריקת הדם חוץ לזמנו, ואילו במחשבת חוץ למקומו הוא רק פסול אך אינו פיגול.

מחשבת פיגול.

והוכיח מדברי התוס' לקמן [קט ב ד"ה ומר] שכתבו כי הטעם שהמקטיר אפילו כזית מן הקומץ בחוץ חייב [ואין צריך שיקטיר את כולה בכדי להתחייב] הוא משום שהקומץ הינו חשוב להתפגל במחשב על מנת להקטיר כזית ממנו בחוץ ולכך חשובה אף הקטרתו לחייב על מקטיר כזית ממנה בחוץ. ומבואר בדבריהם כי הטעם שמחשבה על כזית מן הקומץ הינה מחשבה אינו משום שיש כאן מחשבה בשיעור הקטרה, כי אדרבה, ממה שידענו שמחשבת כזית מועילה לפיגול למדנו שכזית הינו שיעור לענין הקטרה בחוץ, אלא הטעם שמחשבה מועילה על כזית הוא משום שאכילת מוצח הינה בכזית וכפי שלמדנו מן הפסוק של "ואם האכל יאכל" שאכילת מוצח דומה לאכילת אדם ששיעורו בכזית. ולפי זה כל שחיבב שיעור אכילת מוצח הרי זה פיגול. ויעינין בדבריו שנשאר מסופק אולי שפיכת מקצת שיריים אינה נחשבת כלל ולא תועיל בה מחשבה.

17. בכתבי הגרי"ז כתב, כי הטעם שפיגול חל רק על ידי מחשבה על כזית מן הבשר אין זה משום שפחות מכזית אינו שיעור אכילה, אלא משום שכזית הוא שיעור הפוסל את הקרבן, והוכיח כן מדברי הגמרא לקמן שאף אם חיבב שתאכלהו אש חוץ לזמנו הרי זה פיגול, ובאכילת אש ודאי לא שייך שיעור כזית, כי רק באכילת אדם שייך לומר שפחות מכזית אינו שיעור אכילה אבל באכילת אש לא מצינו דבר זה. ולמדנו דין זה ממה שנאמר "ואם האכל יאכל" שמחשבת פיגול הינה רק בשיעור כזית שהוא שיעור אכילת אדם.

18. כתב המנחת חינוך [מצווה קמ"ד אות ד'], שכל קרבן שחיבב באחת מד' עבודותיו מחשבת פיגול שדינו שעל ידי הזריקה יחול בו פיגול, אסור לזרוק הדם על המוצח אלא ישפכנו כיון שאסור לזרוק פסול על המוצח. ובאות ז' כתב, שאם מחשבת הפיגול היתה בעת השחיטה לא יקבל את הדם כלל, אבל אם היתה המחשבה בעת קבלה או הולכה הרי שלשיטת הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין, פרק ג' הלכה י"ט] הסובר שכלי שרת מקדשים את הדם הפסול להיקרב, אסור לשפוך את הדם וצריך לזרוק על המוצח כיון שהם כמו פסולי

לקומץ, ולפי זה יתכן שהוא הדין במזבח כיון ששייך בו ב' טעמים אלו [אמנם מקדש הוא את הקומץ להיקרב, אבל] לכתחילה אף קומץ כשר לא יקטירנו כיון שנעשה במזבח שאין לו תוך ושאינו ראוי לקומץ.

14. באחינוזר [יורה דעה סימן כ"ו אות י"ב] הסתפק באופן שמחשבת הפיגול היתה בעת שחיטת מיעוט האחרון לאחר שכבר שחט את רובו, האם נעשה הקרבן פיגול בכך. עוד הביא בשם רעק"א שהסתפק אם מועילה מחשבת פסול בעת שחיטת מיעוט ראשון של הקנה שאין עליו שם עבודה, וכתב, כי אם במיעוט ראשון לא נעשה פיגול כל שכן שבמיעוט אחרון כיון שכבר הותר הקרבן בשחיטת רובו.

15. היינו לכל הפחות כשיעור הזאה, וכתב הגרי"ז כי אמנם לא מצינו שנתנה התורה שיעור על מחשבת הזאה חוץ לזמנה, אלא שמאחר ובפחות משיעור הזאה אינה נחשבת הזאה נמצא שלא חיבב כלל על הזאה חוץ לזמנה, והעיר על דברי הרמב"ם [הלכות פסולי המוקדשין, סוף פרק י"ד] שכתב "כיון שחשב על כזית הזאה מן הדם פסול", ולכאורה מה חידש בזה הרי פשוט שפחות משיעור זה לא נחשבת הזאה ואין זו מחשבת פסול כלל.

16. המקדש דוד [סימן ז' אות ה'] חוקר בחיבב על שפיכת מקצת שיירי הדם חוץ לזמנו האם נעשה פיגול בכך או לא, וצדדי הספק הם, האם שפיכת השיריים כולה נידונית כמתנה אחת ושפיכת מקצת השיריים אינה מתנה כלל, וכמו בנסכים שדינם שאם ניסך פחות מג' לוגין אין זה כלום, ואם כן הוא הדין שאין מועילה עליה מחשבה, או שגם בשפיכת מקצת שיריים נחשב אכילת מוצח והרי זה כמחשב להקטיר כזית מן האימורים חוץ לזמנו שנעשה פיגול בכך. וחקר עוד בדין נסכים עצמם לשיטת רבי מאיר הסובר שהמחשב בשעת השחיטה להקריב הנסכים למחר הרי זה פיגול, האם דווקא אם חיבב על כל השלשה לוגין כיון שניסוך של פחות מכך אינו נחשב ניסוך, או שנאמר שמחשבת פיגול אינה צריכה להיות דווקא על דבר שיש בו דין ניסוך אלא כל שחיבב על אכילת מוצח חוץ לזמנו פיגול ומכיון שאכילת מוצח הינה בכזית יש כאן

שאינן רוכבו להקטיר כגון בשר שדינו להיאכל, הרי הזבח כשר משום שאין מחשבה מאכילת מזבח לאכילת אדם או מאכילת אדם לאכילת מזבח פוסלת. ורבי אליעזר פוסל, כי הוא סובר שאף מחשבה מאכילת מזבח לאכילת אדם ומאכילת אדם לאכילת מזבח מועילה לפסול⁽⁴⁾.

ומקשינן: במאי אוקימתא למשנתנו? — כרבי אליעזר. אם כך, אימא סיפא של המשנה: זה הכלל — כל השוחט והמקבל והמוליך והזורק וחישוב בשעת אחת מאלו העבודות לאכול דבר שדרכו לאכול [והיינו בשר שלמים או שאר בשר זבח הנאכל] או שחישוב בשעת אחת מאלו העבודות ולהקטיר דבר שדרכו להקטיר והיינו אימורים, אם חישוב בכל זה שתהיה האכילה או ההקטרה חוץ לזמנו, הרי הקרבן פיגול וחייב כרת באכילתו, ואם חישוב בזה שתהיה האכילה או ההקטרה חוץ למקומו, הרי הוא פסול ואין חייב כרת.

ומוכח מסיפא זו שדווקא אם חישוב לאכול דבר

אכילה נחשב עור⁽¹⁾ האליה בשר⁽²⁾ הוא הדין לענין הקטרה דינו כבשר⁽³⁾ ולכן, שלמי כבש, שדין אלייתו להיקרב על המזבח, אף עור האליה קריבה עמו. ואם כן יקשה, מה שאומרת המשנה כי השוחט שלמי כבש במחשבה לאכול את עור האליה חוץ למקומו או לזמנו, שמחשבתו פוסלת או מפגלת, ומדוע פוסלת מחשבתו? והא קא מחשב מאכילת מזבח, שדין העור להיות נאכל על ידי המזבח, לאכילת אדם, שהרי חישוב על האדם שיאכל את עור האליה. וכי מחשבין מאכילת מזבח לאכילת אדם לפסול הקרבן על ידי זה?

ומתריצין: אמר שמואל: הא מני, רבי אליעזר היא, דאמר מחשבין מאכילת מזבח לאכילת אדם, ומאכילת אדם לאכילת מזבח!

דתנן: השוחט את הזבח במחשבה לאכול דבר שאין דרכו לאכול כגון אימורים שדינם להקטרה, חוץ לזמן אכילתם או חוץ למקום אכילתם, וכן אם חישוב להקטיר חוץ לזמנו או חוץ למקומו דבר

3. כתב בחידושי מו"ח רי"ז הלוי [תחילת הלכות פסולי המוקדשין], שמשיתת רש"י כאן משמע שדין הקטרה בכל הקרבנות הוא דווקא בבשר, ולכן הוצרך לפרש שיעור האליה, שנחשב בשר ויש להקטירו. אולם דייק בשיטת הרמב"ם שחולק על רש"י, כי בהלכות מעשה הקרבנות [פרק א' הלכה י"ח] כתב לגבי הקטרת עצמות קרבן עולה, שדווקא אם הם מחבירים לבשר יש להקטירם, אבל אם פירשו מן הבשר, אין להקטירם. ואילו לגבי דין הקטרת אימורין בשאר קרבנות כתב הרמב"ם, שהעצמות בכלל אימורים הן. ומבואר בדבריו שדווקא בעולה, שנאמר בה "ועשית עולותיך הבשר והדם", מצוות ההקטרה היא בבשר דווקא, ולכן חילק הרמב"ם בין עצמות מחוברות שנחשבות בשר, לעצמות שפירשו שאינן חלק מן הבשר. אבל לענין דין הקטרת אימורים, עיקר הקובע אינו הבשר אלא כל מה שהוא בכלל אימורים יש להקטירו. ובוזה כתב הרמב"ם שעצמות בכלל אימורים הן, ואף בהן חלה חובת הקטרה. הרי ששיטת הרמב"ם היא שדין הקטרת אימורים אינו בבשר דווקא, דלא כרש"י.

4. המקדש דוד [סימן ל"ג צב א] חוקר בדיון זה שמחשבים מאכילת מזבח לאכילת אדם, באופן שייחשב לשתות את דם הזבח לאחר שקיעת החמה, שביחס לדין הזריקה הוא לאחר הזמן, ואילו ביחס לדין אכילת האדם שאותה חישוב עדיין הוא בתוך הזמן, האם דנים על פי האכילה שאותה חישוב ולא יתפגל כיון שלא חישוב לאכול חוץ לזמן, או שדנים על פי מה שהדבר שעליו חישוב מיועד וכיון שהדם מיועד לזריקה הרי יש כאן מחשבת אכילה חוץ לזמנו ויתפגל. והוסיף, שאם דנים על פי מה שהדבר שעליו חישוב מיועד, הרי שבקדשים קלים כאשר מחשב להקטיר למחר את הבשר שעומד לאכילה

הקרבנה שעלו למזבח שלא ירדו. והביא את דברי טהרת הקודש שכתב כי דין זה הוא דווקא לגבי דמים שדינם להינתן על המזבח שמאחר ונתקדשו בכלי וכשזרקם יתקדשו באויר המזבח אף קודם שינחו בו לכן יזרוק, אבל בדמים שדינם להינתן בקדש הקדשים בין הבדים או בהיכל על הפרוכת שזרקם שם על הארץ ואין האויר מקדשם, נמצא שכשהגיעו לאויר שחוץ לכלי אין הם מונחים בכלי ואף לא במקום המקדשם בזריקה, והרי הם כפסולין שעלו למזבח וירדו ששוב לא יעלו.

1. מבאר הצאן קדשים, שמהמשנה האומרת שמחשבת אכילת העור מפגלת, מוכרח שהעור הינו דבר שדרכו לאכול, שהרי אין מחשבת אכילה מפגלת אלא אם חישוב על דבר שדרכו לאכול, ומכיון שלענין אכילה נדון העור כבשר, לכך יש לו להיות כשר להקטרה.

2. מפירוש רש"י שכתב שעור האליה הוא כבשר לענין אכילה, משמע שדין אכילת קדשים נאמר בבשר דווקא, ולא בכל מה שיש לו שם אוכל. ואמר הגר"ח, שהרמב"ם חולק על כך, שכתב בהלכות קרבן פסח [פרק י' הלכה י'] שגידין רכים אשר סופם להיות קשים, הרי אף על פי שהם ראויים לאכילה, אין נמנים עליהם בקרבן פסח. ומשמע שמתור לאוכלם, ורק אי אפשר להימנות עליהם, כי דבר שסופו להקשות אינו בכלל "בשר", ואילו לקיום מצוות אכילת פסח יש צורך באכילת "בשר" דווקא, אבל וודאי שראוי הוא לאכילה, ולכך ניתן לאכול מדין אכילת שאר קדשים. הרי שלפי הרמב"ם כל דבר הראוי לאכילה יש עליו מצוות אכילת קדשים.

לאכול, וכשמחשב על אכילתה הרי הוא מחשב מאכילת אדם לאכילת אדם, ולכך פוסל.

ומבאר הגמרא שזה פשוט מדוע **כולהו**, רב הונא ורב חסדא, **כשמואל** שהעמיד המשנה לפי רבי אליעזר, **לא אמרי**, כי להעמיד את המשנה באופן שרישא רבי אליעזר וסיפא רבנן – **לא מוקמי!**

וכן פשוט לנו הטעם מדוע שמואל ורב חסדא **כרב הונא הסובר** שעור האליה לאו כאליה **לא אמרי**, כי **עור אליה כאליה דמי קא משמע להו**. ולא משמע להם לדרוש כרב הונא, ולמעט את עור האליה מ"חלבו – האליה".

אלא מה שקשה הוא, שמואל ורב הונא, **כרב חסדא** שהעמיד המשנה בעור הגדי, **מאי טעמא לא אמרי?** שהרי אף הם מודים שאלית הגדי אינה קריבה אלא נאכלת!⁶

ומתריצין: טעמם של שמואל ורב הונא שלא העמידו המשנה באופן זה הוא, כי אם עוסקת המשנה בעור של גדי שדינו להיאכל, **מאי קא משמע לן** בזה, וכי את דין זה עצמו **שעור אליה** לענין אכילת אדם **כאליה דמי** באה המשנה לחדש, ולומר שהיות והוא רך כבשר דינו כבשר לענין לפוסלו במחשבת אכילה שאינה ראויה? והרי כבר **תנינא**, שנינו זאת במשנה: **ואלו שעורותיהן כבשרן** לטמא טומאת נבילות – **עור שתחת האליה**.⁷ אלא בהכרח, לא זה באה

שדרכו **לאכול**, אין. אבל אם חישוב לאכול דבר שאין דרכו **לאכול**, לא נפסל הקרבן. ונמצא, שסיפא זו **אתאן לרבנן**, הסוברים שאין מחשבין מאכילה זו לאכילה אחרת. ואם כן יקשה, וכי יתכן להעמיד את הרישא לפי רבי אליעזר, וסיפא לפי רבנן?

אמר ליה שמואל: אין, רישא רבי אליעזר, וסיפא רבנן.

רב הונא אמר: **עור אליה לאו כאליה דמי** לענין מצוות הקטרה.⁸ משום שמיעטו הכתוב, כפי שיתבאר –

אמר רבה: מאי טעמא דרב הונא שסובר עור האליה לאו כאליה דמי לענין הקטרה? – משום שלגבי הקטרת האליה מיעטה התורה את עור האליה בפירוש, באומרה "והקריב מזבח השלמים לה' **חלבו האליה**", ודרשינן, **ולא עור האליה**.⁶ ולרב הונא, משנתנו היא אף לרבנן שאין מחשבין מאכילה זו לאכילה אחרת.

רב חסדא אמר: לעולם עור האליה כאליה דמי. ועור כבש, כיון שאליתו קריבה, אף עור האליה קרב עמה. ומשנתנו יכולה לסבור כרבנן שאין מחשבין מאכילת מזבח לאכילת אדם, **והכא**, משנתנו הפוסלת במחשב על אכילת עור האליה, **במאי עסקינן**, **באליה של גדי**, שאין דינה להקטיר אלא

לא יהיה פיגול, כי אמנם חישוב על חוץ לזמן הקטרה אבל היות ומחשבתו היתה בבשר שמיועד לאכילה, וזמן אכילתו היא לשני ימים, נמצא שלא חישוב מחוץ לזמן אכילת הבשר.

5. כתב הרש"ש, שדווקא לענין הקטרה סובר רב הונא שאין עור האליה כאליה וכפי שמבואר בדברי רש"י, אבל לענין אכילה, חשוב עור האליה כבשר, כיון שראוי לאכילת אדם. ולכן אמרה המשנה שאם חשב לאכול ממנו חוץ לזמנו הרי זה פיגול.

וברמב"ם [הלכות מעשה הקרבנות, פרק י"ד הלכה ז'] כתב לענין מחשבת פסול בדברים שאינן ראויים לאכילה, שאינה פוסלת. וזה לשונו: ואלו דברים שאינן ראויים לא לאכילה ולא להקטרה וכו', חוץ מעור האליה, שהיא ראויה לאכילה. וכתב בחידושי מרן רי"ז הלוי, שמבואר מדברי הרמב"ם כי רק מחשבת אכילה פוסלת בעור האליה, כיון שהוא ראוי לאכילה, אבל מחשבת הקטרה אינה פוסלת בו, והיינו משום שפוסק הרמב"ם כרב הונא, שעור האליה לאו כאליה דמי לענין הקטרה, והוא אינו בר הקטרה.

ובקרן אורה כתב, שאמנם בפרוש המשניות פירש הרמב"ם כרב הונא שעור האליה לאו כאליה, אולם לא מצא בחיבורו

מה דין עור האליה לענין הקטרה, שהרי לא כתב אלא שהוא ראוי לאכילה, ובהו אף רב הונא מודה. וכתב האבן האזל, שודאי יש להוכיח מדברי הרמב"ם שעור האליה לאו כאליה דמי לענין הקטרה, כי מאחר שכתב הרמב"ם שהוא ראוי לאכילה, ודאי כוונתו לומר שמועילה בו מחשבת אכילה לפסול, ואם היה ראוי להקטרה, נמצא שמחשב מאכילת מזבח לאכילת אדם.

6. כתב השפת אמת, משמע שבקרנן עולה, שלא נאמר בו "חלבו האליה" למעט עור האליה, אף רב הונא מודה שעור האליה כאליה דמי. והוכיח כן עור, ממה שהביאה הגמרא בהמשך שהשוחט עולה במחשבה המפגלת על העור שהוא פיגול, ודייקה הגמרא שמשמע דווקא עולה אבל שאר זבחים, לא, ומכאן קושיא על הסוברים עור האליה כאליה. הרי מבואר, שאף החולקים על דין זה, בעולה מודים הם שעור האליה כאליה.

7. הקשה הטהרת הקדש, הרי במשנה זו, המונה את אלו שעורותיהן כבשרן נמנה גם עור השליל, ובכל זאת מבואר בגמרא לקמן [לה א] שאם שחט את הזבח על מנת לאכול

בני ישראל לך נתתיו, למשחה, והיינו לגדולה, ללמד שיהיו אוכלים אותם כדרך שהמלכים אוכלין, והואיל ולא עבדי מלכים דאכלי הכי, אימא לא תהיה מחשבת השוחט על מנת לאכול עור האליה שלא כדינו⁽⁸⁾ מחשבת אכילה, ולא יפסל בכך,⁽⁹⁾ קא משמע לך שאף בזה דין העור כבשר, ואכילתו נחשבת אכילת בשר.

מיתביי מהא דתניא בתוספתא: השוחט את העולה במחשבה להקטיר כזית מעור שתחת האליה חוץ למקומו – פסול, ואין בו כרת. חוץ לזמנו – פיגול, וחייבין עליו כרת!⁽¹⁰⁾

אלעזר בן יהודה איש אבלים אומר משום רבי יעקב, וכן היה רבי שמעון בן יהודה איש כפר עיכוס אומר משום רבי שמעון: אחד עור הרך של בית הפרסות בבהמה דקה, ואחד עור הראש של

המשנה לחדש, אלא דבר אחר, והיינו, שעוסקת המשנה בעור של כבש, ולשמואל החידוש הוא שמחשבין מאכילת מזבח לאכילת אדם כרבי אליעזר, ולרב הונא החידוש הוא שעור האליה לאו כאליה דמי לענין הקטרה .

ורב חסדיא סבר, כי אף על פי שכבר שנינו כי עור האליה הוא בכלל אלו שעורותיהן כבשרן, בכל זאת איצטריך להשמיענו גם כאן שעור האליה כאליה דמי.

כי סלקא דעתך **אמינא**, הני מילי שנחשב העור כאליה, לענין **טומאה**, להצטרף לכזית בטומאת נבילה או לכביצה בטומאת אוכלים, כי היות **דרכיך**, שהוא עור רך, מצטרף להיחשב כבשר. אבל הכא, לענין שיאכל כדין הקדשים, אימא כיון שאמר הכתוב [במדבר יח] לגבי מתנות כהונה "לכל קדשי

10. מבואר ברבייתא זו שלענין הקטרת קרבן עולה, עור האליה כאליה, ופוסלת בו מחשבת הקטרה חוץ לזמנו, ואף רב הונא מודה בדין זה כפי המבואר בהמשך הגמרא.

ובחידושי **מרוץ רי"ז הלוי** העלה מלשון **הרמב"ם** [הלכות פסולי המוקדשין, פרק י"ד הלכה ז'] שרק לענין אכילה עור האליה כאליה, ופוסלת בו מחשבת אכילה חוץ לזמנה. אבל לענין מחשבת הקטרה, לא. ותמה, כיון שרק לענין דין הקטרת אימורים נאמר בגמרא שעור האליה אינו כאליה משום שנאמר "חלבו האליה" ולא "עור האליה", הרי שבקרבן עולה, שדין הקטרתו תלוי בשם בשר, וכל שהוא בכלל בשר קרב בעולה, אף עור האליה קרב, ולכן מחשבת הקטרה חוץ לזמנו מפגלת בזה כפי המבואר ברבייתא, ומדוע לא חילק הרמב"ם בדין מחשבת הקטרה בעור האליה בין עולה לשאר קרבנות? וכן הקשה **האבן האזול**, והקשה עוד, מדוע לא מנה הרמב"ם את עור האליה בין אלו [שמנאן בהלכה ו'] שראויין לאכילה ואינם ראויין להקטרה?

וכתב **הגרי"ז** שסובר הרמב"ם כי רק הברייתא סוברת שדין מחשבת הקטרה תלוי בדבר שיש לו שם בשר, אבל המשנה שכתבה את דין עור האליה לגבי מחשבת אכילה, סוברת שאף על פי שיש לעור האליה דין בשר לענין טומאה, מכל מקום אין הוא בר הקטרה. והטעם הוא, כיון שחידשה התורה בעולה דין הפשט העור, הרי כל שיש לו שם עור טעון הפשט, אף אם יש לו תורת בשר לענין טומאה וכדומה. ולכן, עור האליה, שיש לו שם עור, שהרי כשר הוא לכתובת תפילין, חל בו דין הפשט, וממילא אין הוא בר הקטרה. והוכיח דבר זה מדברי הגמרא בשבת [קא א] שמבואר שם כי מה שיש לו שם עור, בהכרח נכלל בדין הפשט העור, וכמבואר שם ברש"י ותוס', וזהו מה שהכריח את הרמב"ם לומר שדין הברייתא התולה את דין הקטרה במה שהוא ראוי לאכילה, אינו מוסכם על הכל.

אולם **האבן האזול** כתב, כיון שבגמרא בחולין [קכב] מובאת

השליל חוץ לזמנו, אין מחשבה זו מועילה לפגל את הזבח, וביאר שם רש"י, כי על אף שהשליל הינו חלק מגוף הזבח, מכל מקום, היות ואינו ראוי כל כך לאכילה, אין הפיגול חל עליו. ואם כן, כיצד ניתן לדייק ממשנה זו שעור האליה כאליה לענין פיגול, ושנחשב ראוי לאכילה? ואולי דווקא לענין טומאה דינו כאליה, ולא לענין פיגול!?

8. **התוס'** לקמן [עה ב ד"ה בכור] כתבו, שדין "למשחה" אינו שייך אלא בדבר שהוא מתנות כהונה, וכן העלה המשנה **למלך** בדברי **הרמב"ם** [הלכות מעשה הקרבנות, פרק י הלכה י] שכתב, מותר לאכול את הקדשים בכל מאכל, ואילו בהלכות ביכורים כתב שאין הכהנים אוכלים את המתנות אלא צלי בחרדל. ובהכרח, היינו משום שרק דבר שהוא מתנות כהונה יש בו דין למשחה. והקשה **האבן עזרי** [הלכות ביכורים, פרק ט' הלכה כ"ב], שנמצא לפי זה, שבאכילת עור האליה של השלמים, שהוא חלק הבעלים ולא של הכהנים, אין דין למשחה, ומה השמיעתנו המשנה בזה שמועילה מחשבה אף בעור האליה!? והביא שמחבר ספר משמר הלוי העירו, שהחידוש של הגמרא הוא באליה של גדי של חטאת, הנאכלת לכהנים ולא לבעלים, שבה יש דין "למשחה".

9. כתב **המנחת אברהם** לבאר בזה, כי זה ודאי שאין צריך לחשב דווקא על אכילה כדרך שאוכלים המלכים, שהרי אף חישוב שיאכלוהו כלבים חוץ לזמנו הוא פיגול, אלא סברה הגמרא שמחשבה מפגלת היא רק אם חישוב על אכילת דבר שדינו להיאכל בדין אכילת קדשים, ואילו העור, כיון שאין ראוי לאוכלו כדרך שאוכלים המלכים, אין מצווה לאוכלו, ונמצא שלא חישוב בדבר שיש בו מצוות אכילה. ועל כך חידשה הגמרא שאף בזה מפגלים, או משום שדין פיגול שייך גם בדבר שלא מתקיים באכילתו מצוות אכילת קדשים, או משום שאף בדבר שאינו נאכל כדרך אכילת המלכים יש בו מצוות אכילת קדשים.

שנינו במשנה: השוחט את הזבח לזרוק דמו בחוץ או להקטיר אימוריו בחוץ פסול ואין בו כרת. ואם חישב לזרוק דמו למחר או להקטיר אימוריו מחר, הרי הוא פיגול, וחייבין עליו כרת.

ודנה הגמרא: מנא הני מילי לחלק בין מחשבת חוץ למקומו, שעל אף שפוסלת אין באכילתו כרת, לבין פסול מחמת מחשבת חוץ לזמנו, שיש באכילתו כרת?

ומתריצין: אמר שמואל: תרי קראי כתיבי. האחד על חוץ לזמנו ובו נאמר כרת, והאחר על חוץ למקומו ולא נאמר בו כרת.

ודנה הגמרא: מאי היא?

אמר רבה: כתיב בפרשת צו "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי, לא ירצה! המקריב אותו לא יחשב לו – פיגול יהיה! והנפש האוכלת ממנו, עונה תשא".

ודורשים את הפסוק כך:

"השלישי" – זהו החושב בשעת עבודת הקרבן על אכילת אדם או אכילת מזבח שתהיה חוץ לזמנו. שהרי היום השלישי הוא חוץ לזמן אכילת השלמים, שדינם להיאכל לשני ימים.

"פיגול יהיה" שנכתב בסוף הפסוק, מיותר הוא. שהרי כבר נאמר על "חוץ לזמנו" "לא ירצה", אלא זהו שאם חישב בשעת העבודה לאוכלו אכילת אדם או אכילת מזבח חוץ למקומו, פסול. ומסתבר לרבות דווקא מחשבת "חוץ למקומו" ולא מחשבה אחרת, כגון מחשב לשפוך דמו על הרצפה⁽¹⁾ או לערב דמו בדם הפסולים, משום שמחשבת "חוץ למקומו" דומה יותר למחשבת "חוץ לזמנו" ממחשבות אחרות.

עגל הרך כל שנתו הראשונה, ואחד עור שתחת האליה, וכן כל שמנו חכמים גבי טומאה של נבילה או אוכלים "ואלו שעורותיהן כבשרן", להביא, בנוסף לכל האמורים לעיל, עור של בית הבושת, בכל אלו, אם שחט את העולה על מנת להקטיר כזית מזהם חוץ למקומו, פסול, ואין בו כרת. חוץ לזמנו – פיגול וחייבין עליו כרת!

ומשמע שבשוחט עולה דווקא, אין, פוסלת מחשבה על הקטרת עורות אלו שלא כדינם, שהרי לא נקט התנא אלא עולה, אבל השוחט זבח אחר, לא פסלה מחשבתו בזה,

ואם כן מקשינן: בשלמא לרב הונא, הסובר שבפירוש מיעטה תורה בשלמים את עור האליה מהקטרה, היינו דקתני "השוחט עולה במחשבה להקטיר כזית מעור שתחת האליה", שדווקא בזה פסול כיון שהעולה לא התמעטה מהקטרת עור האליה אלא שלמים בלבד.

אלא לרב חסדא, שלא סובר כלל את המיעוט, ואף בשלמים עור האליה כאליה, מאי איריא דתני "עולה"? ליתני זבח סתם! שהרי כל זבח, בין שלמים בין עולה, אלייתו מוקטרת!

ומתריצין: אמר לך רב חסדא שני תירוצים:

איבעית אימא, התנא של הברייתא עוסק באליה של גדי, שאינה עומדת להקטרה כלל אלא לאכילה, ולכך לא שנה זבח סתם במחשבת הקטרה, כי בשלמים אין עור האליה ראוי להקטרה. ונקט עולה דווקא, שבה אף עור הגדי מוקטר, שהרי כולה כליל לה; ובוהו תפסול מחשבת הקטרה שלא כדינו.

ואיבעית אימא, תני באותה ברייתא: השוחט את הזבח במחשבה להקטיר עור האליה שלא כדינו. ופסול אף בכבש, כיון שעור האליה כאליה לרב חסדא. ונמצא מחשב מאכילת מזבח לאכילת מזבח.

ומטעם זה אף לא הוצרך לכתוב שדינו שונה לענין מחשבת פיגול בקרבן עולה, כי פשוט הדבר, שהיותו והוא כבשר, הרי הוא נקטר עם העולה.

11. כתב השפת אמת, שלולי דברי רש"י, פשוט שאין להעמיד הפסוק בחישוב לשפוך דמו על הרצפה, כי מאחר ונאמר "ואם האכל יאכל" הרי שיש לחשב על אכילת מזבח, ובלשון דמו על הרצפה לא חישב כן.

ברייתא זו בהקשר לדברי המשנה שם, שעור האליה הינו כבשר לענין טומאה, מוכח שדין ההקטרה הוא דין אחד עם דין טומאה, וכל שיש לו שם בשר לענין טומאה, יש לו שם בשר לענין פיגול. והיות שכבר כתב הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות [פרק ד' הלכה כ"א] שעור האליה דינו כבשר בין לענין טומאה ובין לענין איסור אכילה, פשוט הדבר שאין הוא בכלל עור לענין דין הפשט. ולכך לא הוצרך הרמב"ם למנות את עור האליה בין אלו הראויין לאכילה ואינם ראויים להקטרה, לפי שכבר כתב בהלכות מאכלות אסורות שהוא כבשר לכל דבר.